

Csenkey Éva

A KERÁMIA ÚJ VILÁGA A KECSKEMÉTI STÚDIÓ MŰHELYÉBEN ÉS NEMZETKÖZI GYŰJTEMÉNYÉBEN

Ez a kiállítás* egy különleges, immár világhírű kortárs műhelyben, a kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdióban született eredményeket mutatja be a gyűjteményből válogatott művekkel. Felidézi az induló évek emlékeit is, de elsősorban az egyedi munkákra koncentrál, a nemzetközi kerámiaművészettel programszerűen is összekapcsolódó periódust foglalja össze. A „jövőt író közelmúlt” művészeti eredményeinek áttekintése a bőséges tárgyválogatással is csupán jelzésszerű tud lenni. Még számos alkotó és alkotás gazdagíthatná az aradót, szédítő sokféleséget. Remélhetőleg az individuális művek jelen panorámaképe is segíti a közös vonások, a kerámiaművészetben megjelenő korképünk vizsgálatát, a kortárs művészet és a társadalom párbeszédét.

Az Iparművészeti Múzeumban már korábban, 1995-ben rendezett *Múzeumalapító* című kiállításához hasonlóan a stúdióban létrejött értékek megismertetése és elismerése a gyűjtemény együtt tartását, közgyűjteménnyé nyilvánítását is szorgalmazza. Nagyra értékelve az eddigi lépéseket, az 1978-tól folyamatosan működő stúdió programjának folytatását és a „múzeumalapítás” véghezvitelét támogatja ezen kiállítás is, amely a tulajdonossal, Kecskemét Város Önkormányzatával és a működtető Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek Nonprofit Kft-vel való együttműködésben

valósult meg. A kiállítás anyagát Probstner János állította össze, aki a stúdiót élete főművének tekintheti, hiszen a kísérletező, szabad alkotómunka műhelyének létesítését 1970-ben ő kezdeményezte, és a fokozatosan kiépített, alakított intézményt 2011 végéig gondozta, igazgatta.

I. A MŰHELY

A fennállásának negyedszázados évfordulóját 2002-ben ünneplő stúdió kiadványa részletesen ismerteti a létesítés és fejlesztés addigi állomásait, dokumentumokkal, archív fotókkal idézve fel a közreműködő szervezetek, személyek szerepét, áttekintést ad a szakmai programokról.¹ Remélhetőleg a következő évek ugyancsak eseménydús története is megjelenik majd egy kötetben – hiszen a folyamatosság fenntartása érdekében bekövetkezett változások nyomon követése igencsak tanulságos. Most csupán röviden emlékezhetünk a legfontosabb fordulópontokra, dátumokra.²

1970-ben a kulturális értékeire, egykori művésztelepére is büszke Kecskeméten a Bács-Kiskun Megyei Tanács VB. ambiciózus elnöke, dr. Gajdócsi István, valamint a könnyűipari fejlesztéseket szorgalmazó Finomkerámia-ipari Művek³ vezérigazgatója, Habuda Ádám elfogadta Probstner János javaslatát, és őt bízták meg a „Kerámia

* Megjelent a *Művészet az agyag kolostorából* című kiállítás bevezetőjeként. A Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek – Nemzetközi Kerámia Stúdió gyűjteményének kiállítása. Bp., Iparművészeti Múzeum, 2013. május 16 – szeptember 2.

1 Wehner Tibor (szerk.): *Nemzetközi Kerámia Stúdió, Kecskemét*. International Ceramics Studio, Kecskemét, Hungary. 1977–2002. Kecskemét, é. n.

2 i. m. 15–49. old.

3 Továbbiakban FIM. 1963-ban hozták létre, indulásakor Finomkerámia-ipari Országos Vállalat néven. 1982. évi megszűntetéséig az állami tulajdonban lévő magyarországi finomkerámia-ipar valamennyi gyárát irányította, koordinálta. Műszaki vezetőik, mint pl. Habuda Ádám, Grofcsik János, Richter Vladimír sokat tettek a magyar finomkerámia-ipar európai szintre emelése érdekében.

A gyűjteményi raktár

Az állandó
kiállítás

Tűzvárás-szimpozium,
2001. július 7–29.
Fotó: Antal András

Kísérleti Stúdió koncepciójának, céljainak, felépítésének és működésének” kidolgozásával. 1973-ban az alapítást támogatta a népművészeti hagyományok megújítását segítő Népművelési Intézet is. 1975–1977 között Kerényi József megyei főépítész tervei szerint kialakították a stúdió első épületeit a belváros védett, „népi-műemléki” területén.

A Kerámia Kísérleti Stúdió alapító okiratát 1977. szeptember 1-én írta alá a FIM, a megye és a stúdió vezetője. A technológia, az alapanyagok, mázak kipróbálása, a géppark beüzemelése után a folyamatos működés első, induló éve: 1978. A meghívott művészek ösztöndíját Bács-Kiskun megye biztosította. A hazai ipari formatervezés fejlesztését szolgáló, szakszerűen előkészített tervezetek megvalósításában vállalt részt a kecskeméti műhely. Amint a jubileumi kiadványban olvasható: „... az óvodai edényprogram keretében több prototípust ajánl a stúdió nagyüzemi gyártásra, valós piacgazdálkodás hiányában eredménytelenül”.⁴ Tény, hogy az 1979-ben, majd még két alkalommal Kecskeméten megrendezett, nagyreményű Országos Szilikátipari Formatervezési Triennále számos díjnyertes alkotása is a stúdióban született meg. Azonban a programok és a gyári tervezők változatos szellemi, technikai javaslatai önmagukban nem tudták gazdaságossá tenni a hazai ipart. A stúdió az egyéni és a kézműves alkotómunka felé fordult, a nemzetközi horizontot fürkészve. A használati edények formatervezése és – történelmi előzményként – a népművészeti fazekas hagyományai irányába nyitott műhelymunka kezdeti koncepciója szükségszerűen, fokozatosan módosult. Az igények és a változtatás lehetőségeinek felméréseivel új periódus kezdődött a műhely történetében.

A művészek részéről – mint mindig – valóságos igény mutatkozott a szellemi és technikai fejlődésre, inspiráló kapcsolatokra, elképzeléseik megvalósítására ösztönző feladatokra. Akár gyárakban, akár saját kis műhelyükben, akár iskolákban dolgoztak, itthon és a nagyvilágban

egyenként képességeik társadalmi hasznosítására vágytak. Művészcsoportokat, művésztelepeket már korábban is létesítettek, de az alkotók és a befogadók összefogásának, együttműködésének újabb, hatékonyabb, közvetlenebb formáit keresték. Így születtek meg az úgynevezett szimpóziumok a művészeti mecenatúra sajátosan kétoldalú, új formájaként. A görög szó csupán a lakomák utáni kötetlen csevegésre utal, de Platón *Szimposzion* (közismert magyar fordításában *A lakoma*) című művében azt a tartalmas beszélgetést örökítette meg, amelynek alkalmával Szókratész a szerelem természetéről szólt. A művészet szerelmeseinek közös műhelyeibe hívott vendégművészek saját elképzeléseik szerint, helyben elkészített műveiket a közösségnek adták át minden további anyagi ellenszolgáltatás nélkül. A társadalmi művészetpártolás szereplői mecenások lettek maguk is. Így egyenrangúvá váltak az elképzeléseik megvalósítását lehetővé tevő szervezetekkel és képviselőikkel, akik a műhelyt, az anyagot és a művek nyilvánosságát biztosították.

Az Ausztriából induló nemzetközi szimpóziummozgalom az országhatárokat is átjárhatóvá tette, a „keleti blokk” művészei számára különösen vonzó módon. Az ausztriai St. Margarethen kőbányájában Karl Prantl által 1956-ban kezdeményezett, majd 1959-től megvalósult szobrászati és a Gmundenben Kurt Ohnsorg által 1963-tól szervezett kerámia szimpózium magyar résztvevői – Rétfalvi Sándor, Schrammel Imre – kollégáikkal együtt Magyarországon is meghonosították ezt az új művésztelep-formát. A képző- és iparművészet több ágában követték a példát, itthon éppúgy, mint Csehszlovákiában, Lengyelországban, Jugoszláviában. Siklóson a fiatal képzőművészek 1967. évi kezdeményezését követően, 1969-ben rendeztek először *Kerámia Szimpoziont*, 1970-től már nemzetközi jelleggel. Az egykori ferences kolostor államosított, elhanyagolt épületét ajánlotta fel a Baranya Megyei Tanács kulturális vezetése a kezdetben csak nyaranta, majd a teljes körű műemléki felújítást követően, 1984-től folyamatosan működő kerámia

alkotótelep céljára. Siklós és Kecskemét között a kezdetektől jó kapcsolat alakult ki. 1981-ben közös nemzetközi szimpóziumot is rendeztek, melynek tematikája: *Égetés a szabadban*. Az első magastűző, fatüzelésű, nyíltlángú kemence megépítése a mázak skáláját bővítette, a hordozható raku kemence az „amerikai raku” technika alkalmazását tette lehetővé. 1982-ben a Nemzetközi Kerámia Akadémia (AIC) Magyarországon, Siklóson rendezett közgyűlése, kongresszusa alkalmával a siklósi és a kecskeméti szervezetet is felvette tagjai sorába.

Kecskeméten az egész éves munkában a hazai meghívottak mellett 1980-tól külföldi ösztöndíjasok is részt vettek. Az itt készült munkák nemzetközi kiállításokon arattak sikereket: elsőként Itáliában, 1981-ben Faenzában Pagony Rita nyert díjat, majd 1983-ban a *Szabadkai Kerámia Triennálén* Ulla Viotti svéd művészt tüntették ki. 1985-ben Geszler Mária Münchenben kapott Állami Díjat, majd 1993-ban Koblenzben, a sómázás technika Rajna menti hazájában nyertek I. díjat a kecskeméti kemencében kiégetett művei.

A gyárakkal való együttműködés a központi irányító szervezet, a FIM 1982-ben bekövetkezett megszűnése után is megmaradt. A stúdió a nyersanyag-ellátás, a technológiai fejlesztések terén is következetesen építette ki saját szakmai kapcsolatait, támogatói körét, a megyei tanács fenntartásában működő műhelyként őrizve függetlenségét. Folyamatosan bővültek területei a főépülettel szerencsésen összekapcsolható szomszédos épületekkel, hangulatos udvarokkal, kiállítóhelyet, műhelyeket létesítve. A stúdiónak szüksége volt saját alapanyag-ellátó bázisra, ennek kiépítését el is kezdte. 1987-től Interkerám néven termelni kezdett a massa- és mázüzeme, amely 1990-ben önálló Kft.-vé alakult.⁵ A kecskeméti műhely a kísérletezés helyszíne maradt továbbra is, de már nem kellett erre a szóra hivatkozni, mint a művészettel szemben korábban támasztott ideológiai, kultúrpolitikai elvárások idején. 1985-től

a Művelődésügyi Minisztérium jóváhagyásával Nemzetközi Kerámia Stúdió lett a hivatalos elnevezése. Valóban az egész keramikus világ találkozóhelye lett.

1991-ben az *East & West*, 1993-ban az *East & West & South*, 1996-ban az . szimpóziumok neve, a külföldi és hazai szakmai rendezvényeken tartott kölcsönös előadások, kiállítások a rendszerváltás utáni kapcsolatbővülés optimizmusát sugározták. Ugyanakkor minden akció, de még a külföldiek fizető kurzusainak bevétele is, a műhelyek folyamatos fejlesztését, a technológiai lehetőségek bővítését szolgálta. Míg 1978-ban az első raku-kísérletek – szabadtéri égetőműhely hiányában – még a vízmű telepén zajlottak, a rákövetkező három évtized során a 8 elektromos kemence mellett mintegy 12 fajta (magastűző, gáz, fatüzes, sómázás stb.) speciális kemencét állítottak fel, bontottak le és építettek újja külföldi és hazai szakemberek, támogatók közreműködésével.

Az alkotómunkának szentelt stúdióban a pályázatok útján kiválasztott vagy személyesen felkért keramikusok lehetőséget kaptak (és kapnak) saját elképzeléseik megvalósítására, szabad kísérletezésre, egyéni és közös munkával egyaránt. Az évenként meghirdetett, gondosan előkészített, változatos szakmai programok, többhetes nemzetközi szimpóziumok, néhány napos workshopok vagy hosszabb ösztöndíjas időszakok keretében a művészek tudásuk, tehetségük legjavát adhatták, egymást is inspirálták. Megújulásra, felfedezésre, képességeik kibontakoztatására, továbblépésre, tökéletesítésre ösztönözték önmagukat, kollégáikat és a vendéglátó intézményt. Kecskeméti munkájuk tapasztalatait későbbi pályafutásuk során is kamatoztatták. A helyben készült és a stúdió gyűjteményének ajándékozott műtárgyaik pedig hatást gyakorolhattak az utánuk érkezőkre is. Ezek a művek egyúttal dokumentálják mind az egyéni, mind a műhely teljesítményét, történetét.

1982-ben létesült a stúdió területén az első

5 Mindmáig Interkerám Kft. néven működik, központja változatlanul Kecskeméten van. Import anyagok, felszerelések közvetítése mellett saját massa- és mázgyártással foglalkozik, a Nemzetközi Kerámia Stúdió művészeti programjait is támogatja a közösen létrehozott Kortárs Kerámiaművészetért Alapítvány révén.

A kezdetek, 1978:
Tóth Ágnes, Probstner János,
Patona Teréz, Mittelholcz Mihály,
Geszler Mária

A művészek bontják a régi épületeket.
Hátul baráti segítő.
Balról Csertő Lajos, Lőrincz Győző,
Probstner János, Szalai László,
Pannonhalmi Zsuzsa, Szolláth Mihály,
Turi Anna, baráti segítő 1980

A Women in Clay-kiállítás megnyitója,
Tölgyfa Galéria, 1999.
Középen Droppa Judit és Probstner János

Kemenceépítés a W.C.C. Nemzetközi Szimpóziumon, 1980.
Fotó: Nádor Katalin

Az East & West & South Nemzetközi Szimpózium csoportképe:
Probstner János, Zamorska Anna-Malicka, Isupov Szergej, Polgár Ildikó,
Matsumoto Hideo, Winokur Paula, Mestre Enrique, Nagy Márta, Watt
Alan, Winokur Robert M., Martinsons Peteris, Pázmándi Antal, 1993

Probstner János és Miroslav Paral (CZ), 1996

Hiromu Okuda (J), 2000

kiállítóterem. A megyei önkormányzat támogatásával az egyetemi oktatás és a Kortárs Kerámia Múzeum céljára kialakított új épületszárnyban 2002-től fogad látogatókat a Museion, a görög műzsák kertjének költői elnevezésével. 2006-ban a ferencvárosi önkormányzat segítségével Budapesten is megnyílt a stúdió – Museion No. 1 néven azóta is működő – Üllői úti galériája. A kecskeméti és a hazai bemutatásokon kívül (pl. Gödöllői Kastély, 2000; Budapest Galéria, 2005) a műhely jó néhány alkalommal állította ki „saját regimentjét”, gyűjteményét külföldön is: többek közt Walesben (1997), Stuttgartban (1998), Dániában (1999), Tallinban, Vilniusban, Helsinkiben (2005), Párizsban (2010). A stúdióról, az itt alkotó művészekről, valamint műveikről számos hazai és külföldi szaklapban jelent meg publikáció. Felsorolásuk szerepel a 25 esztendő fennállást megünneplő kiadványban, folytatásuk megtalálható internetes honlapjukon (www.icshu.org).

Nem csak a térbeli, hanem az időbeli távolságokat is áthidalta a stúdió, amikor megnyílt a keramikusok jövőjéről szóló kiadvány előtt. Már 1984-ben együttműködési szerződést kötött a Magyar Iparművészeti Főiskolával, a Mesterképző Intézet IV. sz. műterme kapott itt helyet Probstner János egyetemi docens vezetésével. 1996-ban az immár Magyar Iparművészeti Egyetem őt bízta meg a Szilikát Tanszék vezetésével, elhatározva annak Kecskemétre költöztetését. Ez a terv ugyan megghiúsult a rektorváltáskor, de a stúdió kibővített területén időközben épült az oktatást és a múzeumi működést szolgáló újabb épület-együttes. A soproni Nyugat-magyarországi Egyetem Alkalmazott Művészeti Intézete hallgatóinak 2000-től mindmáig a kecskeméti stúdió lett az oktatási műhelybázisa. Vezetésükkel Probstner

Jánost c. egyetemi tanárként bízták meg, Szilikát Művészetek Tanszékét tervezve. Külföldi diákokat is fogadtak, az 1990-es évektől izlandi, skóciai, valenciai, angol, török, amerikai, svéd és dán, izraeli művésznövendékek időszakos oktatása, műhelymunkája egyetemekkel együttműködésben valósulhatott meg. A gazdasági fenntarthatóság problémájával való folyamatos küzdelem fordulópontjának is tekinthető a 2001. év, melynek márciusában a Nemzetközi Kerámia Stúdió intézményének közhasznú társasággá alakításáról határozott a megyei önkormányzat. Ez évtől a város is hozzájárul a helyi kulturális élet érdekében a stúdió állandó kiállítása, múzeuma fenntartásához. A közintézményből gazdasági társasággá alakulás a stúdió történetének harmadik periódusát hozta magával, mindazokkal a gondokkal, amelyekkel a kulturális élet szervezői országszerte szembesültek. Az 1992-ben Kecskeméten létrehozott Kortárs Kerámia-művészetért Alapítvánnyal együttműködve pályázati forrásokra támaszkodott a műhely. A Nemzeti Kulturális Alap támogatása nélkülözhetetlen lett. A művészek technikai továbbképzését és a magánoktatást is beépítették a munkába, workshop programok, mesterkurzusok formájában. Sőt, a Kecskeméten rendezett *Szilikátipari Triennálék* kiállítás-sorozatát is újraindították, immár nemzetközi jelleggel.⁶ Újabb szervezeti változásként 2009-től Nonprofit Kft. formában működött a stúdió, majd az alapító Bács-Kiskun megye 2011. december 1-től megszüntette önállóságát. A megye hatásköréből 2012. január 1-vel vette át Kecskemét város önkormányzata a Forrás Kiadó, a Zománcművészeti Alkotóműhely és a Nemzetközi Kerámia Stúdió összevonásából létrehozott új társaságot, amely ez időtől a Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek

6 Az I. Országos Szilikátipari Formatervezési Triennálé 1979 decemberében nyílt meg Kecskeméten. A II. Triennálé éve: 1982, a III. kiállítás éve: 1985, a IV. kiállítás éve: 1988. Rendező szervek: Művelődési Minisztérium, Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége, Képző- és Iparművészeti Lektorátus, Ipari Formatervezési Tájékoztató Központ, Finomkerámiaipari Művek, Üvegipari Művek, Bács-Kiskun Megyei Tanács, valamint az Erdei Ferenc Megyei Művelődési Központ, amely a helyszínt biztosította, és a Bánszkykné Kiss Éva által szerkesztett katalógusok kiadója volt. Az I. Nemzetközi Szilikátművészeti Triennálé 2005-ben nyílt meg, a második 2008-ban, a harmadik 2011-ben. Helyszíne először az Erdei Ferenc Művelődési Központ és Művészeti Iskola, majd a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezetéhez tartozó Cifra-palota lett. Rendező szervek: a Kortárs Kerámiaművészetért Alapítvány és a Nemzetközi Kerámia Stúdió. A katalógusok kiadója a Kortárs Kerámiaművészetért Alapítvány.

Nonprofit Kft. nevet viseli. A stúdió új, eddig ismeretlen feladatok előtt áll. A masszaüzem kialakításán kívül üzleti célokat is szolgáló tevékenységgel korábban sem kísérletezett, nem veszélyeztette hírét, nevét, harmonikus szakmai kapcsolatait.

Elfogadta a műhely igénybe vevő, kiállításra készülő művészek önköltséges térítését, de nyereségvágygal nem tette lehetetlenné munkájukat. Az új, 2012. évi alapító okirat is leszögezi, hogy „A társaság gazdasági-vállalkozási tevékenységet csak közhasznú céljainak megvalósítása érdekében, azokat nem veszélyeztetve végez”.⁷

A stúdiónak az alapvető, kulturális küldetésétől el nem térő, a változásokra figyelő saját útját ismét – mint annyiszor – új formációkkal kell megtalálnia. A kezdetekben már sikerült. Bánszky Pál művészettörténész, néprajzkutató, múzeumigazgató visszaemlékező gondolatát idézve: „a politikai és a szakmai vezetés találkozása volt a motor”, az egész polisz javára.⁸ Reméljük, hogy a kecskeméti műhely immár négy évtizedes története, sokoldalú tevékenysége a nemzetközi műhelymunka, az eredmények megismertetése, megőrzése és az oktatás, a köznevelés terén egyaránt sikeresen folytatódik. Valóban alkotás, korszerű és a maga nemében egyedülálló módon komplett mű lett maga a stúdió is. Az eszmei lényeg és a színvonal megtartása jellemezte a szükséges változások több évtizedes kreatív játéka során. Laudációt érdemel érte Probstner János. Speciális tulajdonságok ritka együttese kellett a negyven éven keresztül formálódó koncepció megvalósításához, a létrejött stúdió életének alakításához, igazgatásához. Nem parancsszóban, hanem a kívánatos út önkéntes követésére ösztönözve, biztatva. A nyilvánossá tett célok érdekében sok ember érdeklődésének felkeltése, részvételi szándékának elfogadása, a domináns szerep csendes megtar-

tásával. A csalódottság, kudarc bekövetkezte előtt a továbblépés képessége jellemezte ezt a munkát. Párhuzamos lehetőségek felismerése, fogékonyság a változásra, az egyre szerteágazóbb tevékenység megszervezése munkatársak segítségével – mindez szükséges volt! A szólások bölcsességével: több lábbon állva, több vasat tartva a tűzben.

Mindemellett a stúdió vezetése megkívánata a művész személyiség-mechanizmusának belső ismeretét és a születő minőség érzékelésének képességét. Szakértelmet a kerámiaművesség terén, ugyanakkor a tartózkodást attól, hogy a saját (kerámia-) művészetének követését várja el a meghívott művészekről. Probstner János ennek lehetőségét is kikerülte, amikor művészként médiumot váltott. Már az 1980-as évektől a grafika lett legszemélyesebb gondolatainak megtestesítője. A kecskeméti műhelyről készült képei közül az Iparművészeti Múzeum jelenlegi kiállítását *A stúdió védangyala* című művével zárjuk – bízva annak szimbolikus erejében.

II. A GYŰJTEMÉNY

A stúdió a kezdetektől következetesen gyűjtötte a műhelyében készült minőségi műveket, a programokban részt vevő művészekről kapott vagy megvásárolt alkotásokat. A mindmáig köztulajdont képező gyűjtemény az Országos, majd a *Nemzetközi Szilikátipari Triennálék* alkalmával választott, díjazott művekkel is gyarapodott. A helyben őrzött, a közös helyiségekben, a kertekben, a modern kiállítóterben és a meseszerű padlástérben elhelyezett, valamint a pincék labirintusában raktárpolicokra rendezett kollekciónak az évek során egyre bővült. 1978 és 2012 között az öt kontinens 44 országából 499 keramikusként alkotott a műhelyben, és 2728 mű került a gyűjtemény törzsléltárába! Az utóbbi évtized során készült munkák közül még további 1165

7 Lásd: A Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhely Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság Kecskeméti Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 17/2012. (11.16.) KH. sz. határozatával elfogadott I. sz. módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt Alapító Okirata. A teljes szöveg elérhető az interneten is.

8 Bánszky Pál: A politikai és a szakmai vezetés találkozása volt a motor. In: *Forrás, Társ/a/dalom*. 23 beszélgetés Kecskeméti kulturális életéről 1969–1989. 2012. július, 91–97. old.

műtárgy várakozik arra, hogy szakmai zsűrizéssel muzeális értékűkről végső döntés szülessen, és ezek is a gyűjteménybe kerülhessenek.

Az immár három és fél évtized kortárs kerámiát magába foglaló nemzetközi anyag nem csak különleges élményeket kínál, hanem tanulságokkal is szolgál. A kiállításokon felsorakozó, áradóan sokféle, meglepően különböző művek láttán felvetődik a kérdés: mi a közös vonásuk e tárgyaknak? Miféle hasonló szándékok vezérelhették alkotóikat? Az anyag és technika közösségén túlmenően felfedezhetők-e funkcionális, stílári jellegzetességek, vagy talán más szempontok szerint kellene elemeznünk az itt látható tárgyakat? Miről tanúskodik ez a gyűjtemény? A kérdésfelvetések és a válaszok bizonyára formálódni fognak még a jövőben. A kollekción valamennyi tárgyat jellemző néhány fontos tulajdonság azonban már ma is megfogalmazható. Elsősorban azt kell kimondanunk: minden itt készült tárgy az *alkotója saját ideáit* testesíti meg. Belső művészi program szülöttei, a művész személyes képességei és a műhely technikai adottságai határozták meg a művek milyenségét. Megrendelők és külső

programadók elvárásaihoz, kívánságaihoz nem kellett igazodniuk e műtárgyak készítőinek. A keramikusok is tudják, hogy a mindennapi valóságban mindig szükség volt, és nekik is szükségük van megbízatásokra, feladatokra. Nem tagadják „a megrendelő, a programadó és a megvalósító” együttműködését. A stúdióban azonban az elvárások „kiszolgálása”, teljesítése helyett a saját elképzeléseiket kínálják fel, mesterségük és személyes képességeik határait ostromolva. Általuk a jövőbeli elvárásokat is befolyásolni akarják. A modern művészet korábbi úttörőinek küzdelmeiből, késedelmes sikereikből erőt merítve, bízva bíznak értékeik – legalább jövőbeli – elfogadásában. Nagy értéke a kecskeméti gyűjteménynek, hogy ilyesféle „javaslat-tengert” szemléltet, kínál a jelennek és a jövőnek. A gyűjtemény tárgyainak másik fontos, közös jellegzetessége az *egyediségük*. Igaz, a stúdió kezdeti éveiben itt készült ipari prototípusok vagy az országos triennálékon bemutatott, nagyüzemi módszerekkel sokszorosítható használati tárgyak csak kényszerűségből maradtak egyedi kivitelezésű mintadarabok. Ipari formatervezésünk akkori

Hot Off the Press résztvevői, 1998. Fotó: Sylvia Henze

East & West & South
Nemzetközi Szimpózium:
Anna-Malicka Zamorska és
Szergej Isupov, 1993

Bronzöntés az Európai
Közösség ösztöndíjasainak
szimpóziúmán, 1992

Erdélyi Alkotóművészek Szimpóziúma,
2001. Első sor: Jakobovits Márta
(Nagyvárad), Nam Jung Im (Dél-Korea),
Probstner János;
Középső sor: Jóna Guđvardardóttir,
Vinczeffy László (Szepsiszentgyörgy),
Czinegéné Király Klára, Jakobovits Miklós
(Nagyvárad), Takács Ildikó,
Módráné Emma, Liisa Juhantalo,
Craciun Judit (Nagybánya),
Gerendi Anikó (Nagyvárad), Sánta Csaba
(Szováta), Varga Mihály
(Szepsiszentgyörgy);
Hátsó sor:
Antal András, Kis Jakab, Tóth Lászlóné
Zsigó Ibolya, Zsigó Imréné Erzsike

szándékairól és magas színvonaláról ily módon is tanúskodnak. Arra is figyelmeztetnek, hogy a mindenkinek egyaránt szépet és jót, korszerűséget kívánó eszmék önmagukban nem elegendők, utópiák maradnak a megvalósításhoz szükséges gazdasági, politikai körülmények hiányában. A gyűjtemény döntő többségét nem az ipari, hanem a kézműves kerámiaművészet körébe tartozó tárgyak alkotják. Ezek az *Arts and Crafts* hagyományait és újításait kombináló művek eleve csak egyetlen példányban készültek. A szobrok, domborművek, festmények, mini-installációk, a használati és dísz tárgyak valamennyien, alkotójuk eredeti szándéka szerint is egyedi, *pièce unique* tárgyak. Köztudott, hogy az ipari tömegtermelés és a kézművesség útjai már a 20. század elején elváltak egymástól. Ezek a művek azonban egy újabb ütelágazásról tanúskodnak, amely a gyűjtemény születésének időszakában (világszerte) átalakította a kerámia kortárs művészetét. Alkotóik szándékosan mellőznek minden olyan munkamódszert, amely lehetővé tenné a mű pontos másodpéldányának elkészítését. A formák és a színek, a faktúrák megismételhetetlen módon olvadnak egységbe a művekben. Egyediségre, eredeti hatásokra törekvő készítőik a szilikátanyagok és a tűz spontán egymásra hatását tették alkotótársukká. Játszani is engedik anyagukat, mesterségük fizikai, kémiai törvényeinek bravúros ismeretében. Valamennyi tárgy a kerámia sajátos nyelvén szól hozzánk, csakis általa rögzíthető élményeket kínál, közvetít. Igen, a kerámia önálló művészeti médium lett.

A nemzetközi alkotógárda kecskeméti seregszemléjén azon is elcsodálkozhatunk, mennyire „poliglott” lett a kortárs kerámia. Nem csupán egyetlen anyagféleséget, technikai típust alkalmaznak, tökéletesítenek a mai mester-művészek, hanem szabadon válogatnak a különféle kultúrák örökségéből és az újítások köréből. Szubjektív módon alkalmazzák a technikai lehetőségeket, sajátos változatokat fejlesztenek – és szívesen osztják meg tapasztalataikat érdeklődő művész-társaikkal is. Nem féltékenyek a technikákra, mint történelmi elődeik, hanem arra büszkék, hogy mire

és miért alkalmazzák azokat. A személyiségük által formált, „védett” témakörben, a csak rájuk jellemző művek sorozatával saját értékrendjüket, világszemléletüket közvetítik.

Igen, a kecskeméti gyűjtemény valamennyi tárgyára az is jellemző, hogy jelentésük van, sőt talán ez a legfontosabb tulajdonságuk. Az óriás virágtartók, a vázák és falitálcák vagy kínálóedények éppúgy képzetársításokat keltenek, üzeneteket is közvetítenek, mint az ún. autonóm kerámiák körébe sorolható művek – a szobrok, domborművek és festmények, akár mindezek sajátos kombinációjaként. Alkotóik a környezetet ékesítő, díszítő, valamint a gyakorlati célokat is szolgáló használati tárgyakkal egyaránt a mindennapi életet kívánják szolgálni, de a tárgyi világ összetett funkciói közül elsősorban az eszméi, esztétikai, pszichológiai feladatokra koncentrálnak. Nem a sokaságnak nyújtanak egyforma, szép és jó formációkat, hanem az egyénnek kínálnak sokféleséget. A humor, az ironia eszközeit is alkalmazzák, a populáris és a megrázó, drámai effektusokat sem kerülik el. Hiszen mai, ellentmondásokkal teli világunkban nem „csak” gyönyörködtetni akarnak a kerámia művészei, hanem a sokféleségben eligazodni, élni segítenek. A rokon gondolkodásmódot, ízlést, gondolatvilágot kereső, önjellemezésre törekvő embertársak számára készültek e komoly, igényes vagy meghökkenítő, extrém tárgyak. Sajnos tény, hogy többnyire csak kiállításokon találkozhatnak az ilyen műveket alkotó és az őket befogadó „rokon lelkek”. Bármennyire tetszik egy-egy szívét-szemét elbűvölő tárgy, kevesen engedhetik meg maguknak azt, hogy otthonukban is birtokolhassák. Sok műértő manapság csak élményeket gyűjt. Számukra is különleges találkozásokat, tapasztalatokat kínál ez a „köztulajdonban” élvezhető, attraktív gyűjtemény az állandó és időszakos kiállítások alkalmával. A kollekciónak egésze azért is figyelemre méltó, mert az eddigi három és fél évtizedes gyarapodása a kerámia művészetének olyan időszakát mutatja be, amely kiteljesíti, szinte megkoronázza az előző periódusok, (történelmi) stílusorszakok kezdeményeit. Az 1970-es évektől – világszerte – a kézműves kerámiaművészet

Schrammel Imre, 2007

John Glick (USA), 2009

Kecskeméti Sándor, 2007

Babos Pálma, 2009

új fénykora formálódott. Éppen azon a területen, amelyen a kecskeméti stúdió lehetőségeket kínált a világ minden sarkából hívott művészek számára. Amint erről egyik, 1982. évi pályázati lapja is tanúskodik, „a funkcionális kerámia, az autonóm kerámia és a műfaji kutatás” terén.⁹

A stúdiót alapító Probstner János is ezt vallja *Művészet az agyag kolostorából* című tanulmányában. Az intézmény létrejöttékor, nevének választásakor még nem ismerhették a jövőt, de valóban az ún. stúdiókerámia nemzetközi bázisa lett a kecskeméti műhely. Köztudott, hogy az agyagművesség és a művészet programszerű összekapcsolása, a gyáripari feladatoktól eltérő hivatása már a 19. század második felétől formálódik. William Morris tanait követve az 1880-as években az angol Doulton cég azokat a különleges tárgyait jelezte a *studio* szóval is, amelyeket egy-egy művész nem csak eltervezett, nem csak megformázott vagy megfestett, hanem a megvalósítás minden fázisában részt vett. Személyes, egyedi mű született ily módon, még akkor is, ha a márkajelzés mellett (még) nem szerepelt neve.

A kézművességet művészetté formáló hosszú folyamat végén ma már nyilvánvaló, hogy a festőkkel, szobrászokkal azonos „rangot” vívtak ki maguknak a keramikusok, pontosabban fogalmazva a művészetek történetében játszott szerepük lett rangosabb. Az idők sodrában radikálisan változtak a stílusok, de a leváltott periódusok lényegi öröksége mégsem veszett el, sőt furcsa, kavargó módon egyesült a kerámia új világában. A historizmus kultúrákat és technikákat felfedező tapasztalatai, a szecesszió igényes individualizmusa, az art deco és a modernizmus művészeinek öntudatos elhivatottsága, a neoavantgárd újító médiaéhsége és a lázadó társadalomkritika popularizmusa mindmind hozzájárult a kerámiaművészet mai

fénykorához. A multikulturális, globális nyitottságban az egyéni-egyedi művek új „műfaja” született meg, amelynek elnevezése angolul *artist's ceramics*, franciául *céramique d'artiste*, németül *Künstlerkeramik* lett a legújabb kritikákban, szakirodalomban. Magyarul furcsán hangzik ennek az új terminus technicusnak szó szerinti (művészkerámia) fordítása – maradhatunk tehát a stúdiókerámia változatlanul használatos és a kecskeméti műhely által ténylegesen, itthon is meghonosított fogalmánál. Alkotóik is különböző személyiségek, akiknek minden egyes műve valóban egyetlen a maga nemében – *one of a kind* – amint a stúdiókerámiákat jellemzik angol szakkifejezéssel. Ideát és anyagot, testet-lelket igényesen társító sokféleségük nem növeli a káoszt, nem is csupán „tükrözi”, hanem azt legyőzni segít. Ez „műfajuk” legfontosabb közös tulajdonsága. Eredményeiket elismerve mit is kívánhatunk e művek alkotóinak? Talán még egyedül azt, hogy a valós élet keretei közt is érvényesüljenek ebben az „inkubátorban” felnevelt eredményeik!

A hibák elkerülése, az eredmények elérése érdekében a kecskeméti stúdió a gyűjteményezés terén is mindig figyelemmel kísérte a rokon feladatokat ellátó szervezeteket. A jogi biztonságot, szakszerű kezelést jelentő múzeumi szervezethez tartozás, ugyanakkor a létrehozó, kortárs műhellyel való folyamatos, élő kapcsolat fenntartása igen összetett, speciális feladat. Kortárs alkotóműhelyek és gyűjteményeik mértékadó együttélésére, egymásra hatására számtalan példát szolgáltat a művészetek története. Sajnos a kapcsolatok felbomlására, a múlt és jelen szétválására, sőt az értékek elkallódására is. Európa legjelentősebb kerámiamúzeumai mögött is alkotóműhelyek, manu-faktúrák, gyárak állnak, mint például Sévres vagy Westerwald esetében, de Vallauris, Faenza és

9 Wehner Tibor (szerk.): Nemzetközi Kerámia Stúdió, Kecskemét. International Ceramics Studio, Kecskemét, Hungary. 1977–2002. Kecskemét, é. n., 23. old.

itthon Pécs is kerámiaközpontként hozta létre, tartja fenn közgyűjteményeit.¹⁰

A hazai finomkerámia-ipar gyárjai, manufaktúrái is törekedtek mintaraktáraik múzeumá alakítására. Így nyílt meg például Pécsen 1928-ban az első Zsolnay Múzeum a gyár területén, még a család munkájával, tulajdonában. Herenden is százezrek látogatják a gyár múzeumát, állandó kiállítását; eddig még Hollóházán is fennmaradt a gyűjtemény. De a budapesti Aquincumi (egykori Hüttl) porcelángyár, a Gránit gyár, az Őv utcai gyár (egykori Budapesti Zsolnay Rt.) háborúkat, válságokat átvészelt anyagát a védelem sem védte meg.

Arra is érdemes emlékeznünk, hogy a nemzetközi szimpózium-mozgalom hazai úttörő bázisain a szervezők és a részt vevő művészek is mind együtt kívánták tartani a helyben született és a közösségnek felajánlott műtárgyakat, Gmunden, Bechyně példájára.¹¹ A siklós-villányi képzőművészeti, kerámia és kőszobrász, a nagyatádi faszobrász, a velemi textil, a dunaújvárosi acélszobrász, a bárdibükki üveg-művészeti alkotótelepek, akárcsak a későbbi hasonló kezdeményezések mind szembesültek, szembe-sülnek a gyűjtemény további sorsának kérdéseivel. Azok az alkotótelepek és szimpóziumok, amelyeket – a maguk korában újszerű módon – nem a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja, hanem a megyei (városi) tanácsok tartottak fenn, és a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségével együttműködésben irányítottak, az 1973. évi siklói tanácskozáson megvitatták és jóváhagyatták a működési szabályzatukat. Ennek alapján „jogi személy tulajdonában lévő köztulajdonú gyűjtemények” jöhettek létre. Sorsuk azonban nem követte az akkori, idealista terveket. Ma már ugyancsak nehéz, szinte

lehetetlen rekonstruálni az egykori tárgyak (és dokumentációjuk) teljességét. A változó szervezeti, finanszírozási körülményeket csak részlegesen éltek túl. A műhely és a gyűjtemény szimbiózisa is felbomlott, ha a műveket a helyszínről a műhellyel további munkakapcsolatot nem ápoló múzeumok raktárába szállították.

Kecskemét számára tanulságos volt és az maradhat a siklói kerámia alkotótelepen készült művek sorsa. Az 1969–1973 közötti anyagból a területileg illetékes Janus Pannonius Múzeum válogatta ki az általa beletárolásra méltónak ítélt tárgyakat. 1974-től a gyarapodó gyűjtemény a Siklói Alkotótelepek kezelésében, leltárban maradhatott. A koncepcionális és szervezeti változások következtében közgyűjteményi védelmet csak a pécsi múzeumi raktárakba került, megmaradt kerámiák kaptak. 20. századi kerámiatörténetünk emlékeinek megőrzése szempontjából tanulságokat kínál, és figyelmet, segítséget kíván a hajdani kezdeményező, Hódmezővásárhely is, az 1912-ben létesített „Agyagipari Telepének” emlékeivel¹² ugyanúgy, mint a Magyar Keramikusok Társasága 1998-tól itt működő alkotóházának gyarapodó gyűjteménye.

A kecskeméti stúdió mindeddig sikeresen együtt tartotta a gyűjteményét, és megőrizte szerves kapcsolatát a műhellyel. A múzeumalapítás folyamata még befejezetlen, az 1996-tól Kortárs Nemzetközi Kerámia Múzeum elnevezést viselő, kezdetektől köztulajdonban lévő gyűjtemény még nem rendelkezik közgyűjteményi státussal. Ez az időszzerű feladat szerepel a Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek Nonprofit Kft. 2012. évi alapító okiratában: „A Társaság alapítója [...] a gyűjtemény zsűrizett, védett törzsananyagából állandó múzeumot hoz létre és működtet.”¹³ Igen, csak emlékeztetőül:

10 Elsőként az 1740-től működő *Manufacture nationale de Sèvres* inspirálta a *Musée national de la céramique* létrejöttét 1824-ben. Az említett helyszíneken működő kerámia közgyűjtemények: *Keramikmuseum Westerwald*, Höhr-Grenzhausen; *Musée Magnelli*, *Musée de la Céramique*, Vallauris, Golfe-Juan; *Museo Internazionale delle Ceramiche*, Faenza; a Janus Pannonius Múzeum Zsolnay Múzeuma és a *Zsolnay aranykora – Gyugyi gyűjtemény*, Pécs.

11 Az ausztriai Gmunden manufaktúrájában szervezett szimpóziumok részleges anyagát a *K-Hof Kammerhof* városi múzeumban őrzik, a csehországi Bechyněben rendezett szimpóziumok műveit az *Alšova jihočeská galerie – múzeum keramiky* gyűjteményben.

12 Lásd. Nagy Vera: A hódmezővásárhelyi Majolikatelep. Hódmezővásárhely, 2012.

13 Lásd 7. jegyzet.

Akio Takamori (USA/), 2007

(Archív fotók: KKMM – Nemzetközi Kerámia Stúdió
Pálinkás Szilvia közreműködésével)

Ilona Romule (LV), 2007

Frank Steyaert (B), 2008

Catrin Howell (GB), 2008

a beletározott 2728 művön túl még 1165 alkotás várja, hogy a törzsanyagba kerüljön.

A szellemi és technikai tekintetben egyaránt különleges művek maguk érvelnek mellett, hogy méltók a valóságos múzeumi, közgyűjteményi védelemre. Helyben maradvá, a kortárs műhellyel fennmaradó folyamatos, eleven kapcsolatban. Megérdemelnék, hogy a stúdió országos, nemzetközi jelentőségű múzeumának jövője, a jogi, szervezeti és finanszírozási kérdések megoldása ne csupán lokális feladat legyen, hanem nemzeti közügy, közös teherveléssel – és közös sikerekkel. Hiszen egyetemes jellegű, értékes és hiteles összképet adnak az újabb és újabb törekvésekről, a művészi kerámia mai világáról. Figyelembe véve a gyűjtemény egészének terjedelmét és kvalitását, nem utolsósorban a világ minden tájáról ideérkezett alkotók egyre fényesedő hírnevét, ma már tényszerűen kimondható: a Nemzetközi Kerámia Stúdió műtárgygyűjtésének *országos és*

nemzetközi művészettörténeti jelentősége vitathatatlan. Részében és egészében a 20–21. század fordulójára jellemző kulturális és művészeti átalakulásról ad hiteles és érzékletes képet. A gyűjtemény a kortárs művészet történetének megtestesülése, a maga sajátos műnemében általános esztétikai következtetésekre ad lehetőséget, és társadalomtörténeti forrás is.

A kollekciónál képviselt globális kép helyben alakult, helyi kötődésű. Büszke lehet rá Kecskemét városa, ahol Kodály Zoltán született, a „zeneszerző, aki a magyar népdalt az egész világ által csodált kincsünné tette és munkásságával az egyetemes emberi kultúrát gazdagította” – amint a vasútállomáson elhelyezett emléktábláján olvashatjuk. A stúdió létrejöttéről megemlékező táblára is felírják majd, hogy amit az egész világból hoztak, a saját kincsünné tette – nem csak az egyetemes kultúrát, hanem a hazait is gazdagította.

Kiállítás megnyitó után..., 2009. 07. 29.

Művészet az agyag kolostorából-kiállítás, Iparművészeti Múzeum, 2013. május 16. Fotó: Pálkás Szilvia

Művészet az agyag kolostorából-kiállítás, Iparművészeti Múzeum, 2013. május 16. Fotók: Miglinczi Éva

Antal András: *Tájtörténet*, 2000

Probstner János: *Sziklás Madonna*, 1991

Antal András: *A hősök fala, részlet (a művész önportréja)*, 2000

Antal András: *A hősök fala, részlet (Probstner János)*, 2000